

գործին նայելով, առաջագիծները վատ վար-
վեցին, որ ամեն միջոցներ գործ դնելով,
թոյլ չը տուին բանւորներին ընտրել իրանց
կուսակցութեան առաջնորդին չորրորդ շըր-
ջանի մէջ։ Առաջագիծներին նրանց յաղթու-
թեան համար այդ մի տեղը լայնատաղի մէջ
ոչինչ նշանակութիւն չունի, մինչդեռ բան-
ւորներին համար մեծ և կրկնակի նշանակու-
թիւն ունէր։ Նախ՝ բանւորները պէտք է
ապացուցանէին իրանց կուսակցութեան
գոյութիւնը Բերլինի մէջ և երկրորդ՝ ընտ-
րել Բերլին, որի առաջնորդութիւնը մեծ վիշտ
պատճառեց ամբողջ Վերմանիայի բանւոր-
ներին։ Ավգուստ Բերլի անրիծ համարման
տէր, կուսակցութեան առաջին ծառայողը
և բանւորների կուսքն է։ Բանւորները նը-
րան պաշտում են։ «Ամբ Ավգուստը» նը-
րանց առաջին մարդն է և «Ամբ Ավգուստի»
թշնամիները բանւորների սիրելի թշնամի-
ներն են։ Եթէ առաջագիծները փոքր ի
շատե ուշադրութիւն դարձնէին յազմու-
թեան համակրութեան վրա և իշխան Բիւ-
մարկի նման չաշխատէին նրանց իրանց շա-
հերին միայն ծառայելով, նրանք կամա-
ւորապէս պէտք է թոյլ տային, որ բան-
ւորների կուսքը յաղթող հանդիսանար
նրանք հակառակն արին։ Երկու շաբաթ
առաջ, երբ նրանց հակառակորդները հա-
կառաջագիծներն էին, նրանք այնպէս
չէին մաքառում, ինչպէս այժմ աշխատում
էին յաղթել բանւորների ներկայացուցչին։
Բացի ընտրողական բազմութիւն ժողովներ
կազմելուց, առաջագիծների հաւատարմա-
տարները այնպէս էին գործում, կարծես
հարցը կեանքի և մահուան մասին լինէր։
Այդ հաւատարմատարները տնից առն
էին թափառում, գտնում էին իրանց ընտ-
րողներին, նրանցից մի քանիսին ոտքով և
միւսներին առաջուց պատրաստօք կառ-
քերով տանում էին քուէարկելու։ Այդ բո-
լոր աշխատանքները աջողութեամբ պսակ-
վեցան. առաջագիծների ներկայացուցչի
յաղթեց 51 ձայների առաւելութեամբ։
Այդ մի տեղի համար լայնատաղի մէջ ա-
ռաջագիծները թշնամացրին իրանց հետ ոչ
թէ միայն Բերլինի, այլ և ամբողջ Վերմա-
նիայի բանւորներին։ Ինչ կը վերաբերի Բեր-
լինի բանւորներին, նրանք հէնց այնտեղ
յայտնեցին իրանց զգացմունքները։

Ամբողջ օրը հանգիստ անցաւ։ Մաքա-
ռումը սաստիկ էր։ Բոլոր կողմերի ընտրող-
ները հազարներով գիւմում էին ընտրողա-
կան արկղերին, բայց վեճեր կամ անկար-
գութիւններ չէին պատահում ծառի Ա-ին,
երբ փակեցին գործարանները (այստեղ շա-
բաթ օրերը գործարանները Ա-ին են փակ-
վում) բանւորները բազմութեամբ լցնում
էին ընտրողական բնակարանները և իրանց
թուով զօրեղ, հաւատարմով իրանց յաղթու-
թեանը, մօտենում էին հանգիստ, մինչև
անգամ ուրախ քուէարկելուց յետոյ նրանք
մտածում մտնում էին մերձակայ զարեջու-
անները, մասամբ փողոցի վրա սպասում էին
քուէարկութեան հետեւեքին։ Վերջապէս
6 ժամին քուէարկութիւնը զադարեց և
քուէներին հաշիւը սկսվեց։ Մի ժամից յետոյ
մի խումբի մէջ լսվեց Աստուած գիտէ ու-
մից արտասանած խօսքերը. «կարծես Բե-
րլի յաղթված է»։ «Առաւ է, անկարելի է,
անպատճառ ընտրված կը լինի», մի անգա-
մից պատասխանեցին հազարաւոր բանւոր-
ներ։ Բայց նրանց համար սարսափելի լուրը
անդադար կրկնվում էր և հաստատվում էր։
Յանկարծ փողոցը լցվեցաւ բանւորներով։
«անկարելի է, աղաղակում էր ամբողջը, ոչ
սասց, որ մեր Ավգուստը յաղթվեցաւ, ինչ-
պէս կարող էր պատահել»։ Եւ որքան ան-

կեղծ վիշտ կար այդ բացահայտութիւնների
մէջ։ «Յրկեցէք, ծանապարհէ մի կապէք»,
լսվեցաւ պոլիցիականների ձայնը։ Մի րոպէ
բոլորը լռեցին, բայց ամբողջ չէր ցրվում,
միայն լուռ ծանապարհէ էր ասլիս պոլի-
ցիականներին։ Վերջապէս պաշտօնապէս
յայտնվեցաւ, որ Ավգուստ յաղթված է։
Այս անգամ ամբողջ վիշտը կատարութեան
փոխվեց և յուսահատութեան տեղ, հետե-
ւաւ խօսքերը լսվեցան. «անտօմներ, հարստա-
հարոգներ, անիծված հրէաներ, ժողովրդի
թշնամիներ»։ Այնուհետեւ սկսեցին քարեր
զցել այն տան վրա, որ-
տեղ քուէները հաշուում էին։ Իսկոյն հասաւ
ձիւղոր պոլիցիան, բայց ամբողջ նրա վրա
ուշադրութիւն չէր դարձնում։ Հետեւ
պոլիցիականների հարուածներին ամբողջ
հարուածներով էր պատասխանում, իսկ
ձիւղորների վրա քարեր էր զցում։ Այդ
ընդհանուր կռիւի ժամանակ երբեմն լըս-
վում էր. «գաւառներ, կաշառողներ, մեր
Ավգուստը»։ Վերջացաւ նրանով, որ ամբո-
խին քեցին և երկու հարիւր մարդ կաշա-
նաւորեցին։

Ինչ հարկաւոր էր այդ բոլորը և ո՞ւմ
կարող է նա օգտուէտ լինել։ Միջոց առա-
ջագիծների գործին, կասկածելի է։ Այդ
ժամանակ քաղաքի միւս բաժնում մի ու-
րիշ տեղի մաքուր ամբողջ ուրախ ուրախ
ուղեորով էր առաջնակարգ հիւրանոցնե-
րից մէկը, երգելով յաղթական երգեր, ու-
րանց մէջ յիշված էր ազատութիւնը, ժա-
մանակի ոգին և այլ այդպիսի գեղեցիկ
խօսքեր։ Այդ ամբողջին պատահեց ևս,
երբ վերադառնում էր ընտրողական Ա-դ շըր-
ջանից և ակամայ մտածեց, որ ժամանա-
կի ոգու մասին խօսել և արտայայտելը այդ
ոգին երկու միմեանցից տարբեր գործեր
են։ Աւելի երկու շաբաթ առաջ բանւորնե-
րը հանդիպեցին Վերմանիայի և նրան պա-
տուելու համար մեծ ցոյց գործեցին, որ
շատ զարմացեց պահպանողականներին։
Վերմանիայի արտասուքները աչքերին շնորհա-
կալութիւն յայտնեց և մի ծառով խոստա-
ցաւ հոգալ լայնատաղի մէջ բանւորների
շահերի մասին։ Նա ազնիւ մարդ է և կաշ-
խատե կատարել իր խոստումը։ Բայց թէ
Վերմանիայի մէջ նրա կուսակցութիւնը շատ
բան պէտք է անեն բանւորների համար, որ
կարողանան մոռացնել տալ նրանց ընտրո-
ղական այդ վիրաւորանքը։ Առաջագիծները
աւելի լաւ կանէին, եթէ այդ վիրաւորան-
քը չը հասցնէին նրանց, մանաւանդ որ
իրանք առաջագիծները խոստովանում են,
որ այժմեան բանւորները այն չեն, ինչ որ
էին երեք տարի առաջ։ Եւ երկուշաբթի մի-
այն գնացի ընտրողական մաքառման տեղը
և միայն վերջը կարողացաւ տեսնել։ Բայց
իմ ծանօթ ընկալողներին մէկը, որ պար-
տաւորաբար հետեւում էր ընտրութիւնների
ընթացքին, պատմեց ինձ, թէ կանայք և ե-
րեքտները մինչև անգամ մասնակցում էին ըն-
տրողական ցոյցներին։ 10—12 տարեկան երե-
խաները վազում էին զանազան ուղղութիւն-
ներով, գտնում էին իրանց հայրերին, եղ-
բայրներին, բարեկամներին և զրգում էին
անպատճառ քուէարկել։ «Գիտէք, ասում
էր ծանօթս, երբեք կեանքիս մէջ ոչ ոք
այդպիսի ապաւորութիւն չէ գործել, ինչ-
պէս բանւորների այդ երեխաները։ Աչքերիս
մէջ ակամայ արտասուք էր երևում, երբ
տեսնում էի այդ փոքրիկ արարածներին,
որոնք յետ ու առաջ էին վազում և իրանց
ոչևորութեամբ միմեանքին էլ ողևորում։
Մանաւանդ աչքի էին ընկնում աղջկները։
Իմ տան մօտ գտնվում է աւստրիական
Ժամի 12-ին այնտեղից դուրս եկան փոք-

րիկ աղջկներ, խեղճ հագուստով և փայ-
տեայ կօշիկներով, դրանք բոլորն էլ բանւոր-
ների դուստրներ էին։ Նրանք անցնում էին
փողոցով և, գետնին խփելով իրանց փայ-
տեայ կօշիկները, կանչում էին. «Ընտրեցէք
Բերլին, ընտրեցէք Բերլին, Ավգուստ Բե-
րլին։ Իսկ զարեջրատները լիքն էին կա-
նանցով, որոնք թոյլ չէին տալիս իրանց ա-
մուսնիներին կամ եղբայրներին երկար
նստել, ուղարկում էին նրանց քուէարկելու
և ասում էին. «Տեսէք, չը վախենաք և չը
դաւաճանէք ձեր կուսակիցներին»։ Այդպի-
սի երեւոյթները այստեղ երբեք տեսնված
չեն։ Եւ ծնվել և ծերացել եմ Բերլինի մէջ,
բայց ընտրողական ցոյցներին մասնակցող
կանանց առաջին անգամ եմ տեսնում։

Եւ ճշմարիտ արժանի է, որ այդ երե-
ւոյթների վրա ուշադրութիւն դարձնեն այն
մարդիկ, որոնց վիճակված է կառավարել
ժողովրդին։
Իշխան Բիւմարկի մասին ես միայն այն
ասացի, որ նա հասաւ Բերլին, մինչդեռ
ամենքի ուշադրութիւնը նրա վրա է զար-
ձառւ։ Նրա հրաժարականի մասին շատ
շատ են խօսում և աւելացնում են, որ
կանցլերին ընդգիծաւորում են բարձրատա-
ճան անձինք, որոնք ազատամիտ ուղղու-
թեան են հետեւում։ Ժողովրդի հասարակ
զարք այդպէս է խօսում իշխան Բիւմարկի
հրաժարականի մասին։ «Այդ առաջին ան-
գամը չէ, երբեք կամեւում է իր կամքը կա-
տարել և կը կատարի, զիջումներ կանեն, զար-
ձեւել կը մնայ»։ Իսկ բարձրատաճան ան-
ձանց ընդգիծաւորութեան մասին ասում են.
«սովորական երեւոյթ է, երկատարները
միշտ ազատամիտ են լինում»։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Նորբրումս մեծ բազմութեան ներկայու-
թեամբ սկսվեցաւ յանցաւոր Գիտօի գոր-
ծի զատաստանական քննութիւնը։ Գիտօի
պաշտպան նշանակված է փաստարան Բո-
րինգոն, որ խնդրեց զատարանից յետաձգել
գործը, որպէս զի նա կարողանայ իր հա-
մար օգնական գտնել և վկաներ հրաւիրել։
Գիտօ մեր թաւ իր տեղից և պահանջեց,
որ զատարանը լսի նրա սեփական պաշա-
պանութիւնը Բորինգոն փորձեց նրան ընդ-
միջել։ Բայց Գիտօ պատասխանեց. «հան-
գատեցէք, ես ինքս կը վերջացնեմ իմ
գործը»։ Նա մի ձեռագիր հանեց և պատ-
րաստվեցաւ կարգալ իր պաշտպանութիւնը,
բայց զատարանը յայտնեց, որ այդ վաղա-
ժամ է։ Մեղադրող կողմը համաձայն չէր
յետաձգել գործը։ Պրօկուրօրի ծառի ժա-
մանակ Գիտօի փեսայ Սիօվէլ հաղիւ էր
կարողանում յանցաւորին լուռ պահել։ Սիօ-
վէլ համաձայն չէր Բորինգոնի հետ գործի
յետաձգութեան մասին։ Գիտօ վեր կա-
ցաւ և բարկութեամբ ասաց. «Ես այս բո-
լորը ձեր պատասխանատուութեան եմ թող-
նում։ Ես ասացի Բորինգոնին, որ նա իմ
գործը չընդունէ, եթէ չէ կանենում այն-
պէս վարվել, ինչպէս ես եմ ցանկանում»։
Երբ Բորինգոն նորից կամեւում էր խօսել
Գիտօ բացականչեց. «Ինձ հարկաւոր չեն
Բորինգոնի ծառերը, մինչև չը խնդրի ին-
ձանից խօսելու թոյլատուութիւն»։ Պահա-
պանները ստիպեցին յանցաւորին նստել
Գիտօյանը համաձայնեց գործի քննու-
թիւնը յետաձգել մի շաբաթով։ Գիտօ յայ-
տնեց, որ Բորինգոն ընդունել է նրա գործը
առանց իր համաձայնութեան և պահան-
ջեց, որ նա հրաժարվի պաշտպանութենից։
Գատարանը վճռեց առաջ երգվեալ դա-
տաւորների ցուցակը կազմել Գիտօ մի-

չև վերջը պահանջում էր, որ նրան լսեն։
Նրա վարմունքը շատ վատ տպաւորու-
թիւն գործեց ներկայ եղողների վրա և
շատերին համոզեց, որ նա խելագար է
ձեւանում։ Այն ձեւագիրը, որ նա կամե-
ւում էր կարգալ, պարունակում է պատ-
ճառները, որոնք ստիպեցին Գիտօին սպա-
նել Գարիբիդին։ Գատարանի նիստը շա-
րունակվում էր ամբողջ օր։ Յանցաւորը
մի նամակ գրեց և ուղարկեց լրագրիւններին
տպելու համար։ Այդ նամակով Գիտօ մեր-
ժում է Բորինգոնի իրաւունքը իր գործը
պաշտպանելու համար, խնդրում է բոլոր
փաստարանների օգնութիւնը, խոստանալով
նրանց վարձատրութիւն նուիրատուութիւն-
ներից և այլ ազբիւրներից։ Սիօվէլ յայտ-
նեց զատարանին, որ նա չէ հաւանում
այդ նամակը, բայց Գիտօ ասաց, որ ինքը
ոչ ոքի խորհուրդների պէտք չունի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագրիւնները հաղորդում են, որ սպանիա-
կան պարլամենտում հանրապետականների ա-
ռաջնորդը, Կատալիար, մէկ գեղեցիկ ճառ խօ-
սեց, որի մէջ գովասանքով էր խօսում Արագաս-
տայի միաստութեան մասին։ Կատալիար բա-
ցատրեց, որ ինքը երբեք չէ կարող փոխել իր
գէմակրատական և հանրապետական համոզ-
մունքները։ Նա ասաց որ ներկայ կառավարու-
թիւնը կօշիկ ապառ Նիմաղրութիւնների զար-
գացմանը, և հանրապետականները պէտք է օ-
գուտ քաղեն դրանից ժողովուրդը կրթելու և
նախապատրաստելու համաժողովրդային ծայնատ-
ւութեան և կատարեալ ինքնավարութեան հա-
մար։ Կատալիար աստիկ յարձակվում էր կզե-
րական պատգամաւորների վրա, որոնք պապի
աշխարհական իշխանութիւնը պաշտպանում են,
և աղաչում էր սղանիական ազատ կառավարու-
թեանը օգնել Իտալիային վերջնականապէս վրձ-
ուելու եկեղեցին պետութիւնից բաժանելու իրն-
գիրը։ Յետոյ նա ասաց որ Արագաստայի և Իտա-
լիայի եկեղեցուն և արմատականութեան
մէջ կատարեալ ներգաշխակութիւն պէտք է թա-
ղաւորէ։ Հոնտօրը եւանգով յարձակվում էր
կարլիստների վրա և պաշտպանում էր աղ-
գային միութիւնը հիւսիսային նահանգների բա-
ժանվելու ձգտման գէմ։ Նա միջոցներ ցոյց
տուեց, որոնցով կարելի կը լինի ներքին պա-
տերազմի առաջն առնել, և պաշտպանում էր
ժողովրդական լուսաւորութեան միւնիտորի շըր-
քաբերականը։ Նա պաշտպանում էր նոյնպէս և
համալսարանի անկախութիւնը և գիտութեան
իրաւունքները։ Միւնիտար խախտաւոր պատա-
խանեց այդ ծառի պաշտպանելով թաղաւորա-
կան զեղը և կրթական ինքնավար կատալիարի
հանրապետական յայտնութիւնները։

ՄԵՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱՅՐԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԵՑ

ՊԵՏԵՐՈՒՐԻ, 16 նոյեմբերի. «Поря-
докъ» հաղորդում է որ յարուցված է
խնդիր փակել Լայպցիգի Փիլոզօֆիական
ուսու սեմինարիան, աչքի առաջն ունեւող
նրանից ստացվող անշան օգուտը և միւս
կողմից նրա վրա արած մեծ ծախսերը։
Ժողովրդական լուսաւորութեան միւնիտորը
համաձայնութիւն յայտնեց սեմինարիայի
փակման համար։ «Новое Время» հա-
ղորդում է որ գիտաւորութիւն կայ նշա-
նակի սեմնատօրական ընկիւղիւններ Կովկա-
սում, Թուրքեստանում և Ուզբեկիայի նա-
հանգում։

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒՐԻ, 16 նոյեմբերի։ Պետական
բանկի 5% տոմսակը առաջին շըջանի
արժէ 95 ռ., երկրորդ 91 ռ., երրորդ 92
ռ., չորրորդ 90 ռ. 75 կ., ներքին ա-
ռաջին փոխաւորութեան տոմսակ 221 ռ.,
երկրորդ 214 ռ. 25 կ., արեւելեան առաջին
89 ռ. 75 կ., երկրորդ 89 ռ. 75 կ., եր-
րորդ 89 ռ. 87 կ., ասի 7 ռ. 73 կ.։ Ռու-
սաց 1 ռուբլ լուծողների վրա արժէ 25,62
պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ շաբաթուրդի վրա
արժէ 218 մարկ 25 պֆ., Գալիլի վրա
270 փրանկ 50 սանտիմ։ Քորսայի արա-
մաղրութիւնը հանգարաւ է։

Խմբագիր—Կատարակող ԳԻՐԻԳՐ ԱՐՏՐՈՒՆԻ